

Kanser hastaları ve hasta yakınlarındaki anksiyete, depresyon ve kanser damgasının, yeni tanı kanser hastalarının tedavi uyumuna etkileri

Gökberk Gözükan¹, Şadiye Visal Buturak², Selim Yalçın¹, Oya Coşkun², Uğur Coşkun¹

¹Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Kırıkkale

²Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Kırıkkale

Amaç: Kanser, hastalarda ve hasta yakınlarında ciddi psikolojik stres oluşturan bir hastalıktır. Bu çalışmanın amacı, yeni tanı alan kanser hastalarının ve onlarla birincil olarak ilgilenen hasta yakınlarının anksiyete, depresyon ve kanser damgası gibi psikolojik faktörlerinin tedavi uyumuna etkilerini araştırmaktır.

Gereç-Yöntem: Çalışmamıza tıbbi onkoloji polikliniğimize Kasım 2020-Mayıs 2021 tarihleri arasında başvuran 18 yaş ve üstü, intravenöz kemoterapi tedavi planı yapılan, 50 yeni tanı kanser hastası ve 50 hasta yakını dahil edildi. Hastalara ve hasta yakınlarına, Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), Kansere İlişkin Tutumları Ölçme (KİTÖ) Anketi – Hasta ve Toplum versiyonu uygulandı. Ek olarak kanser hastaları, psikiyatri hekimi tarafından klinik görüşme ile değerlendirildi. Hastalar kemoterapi tedavileri tamamlanana kadar prospektif olarak takip edildi. Tedavileri biten hastaların tedavi uyumu, Medication Possession Ratio (MPR) ile değerlendirildi. MPR, kemoterapi protokolünün toplam gün sayısının, uygulanan ilk ve son kemoterapi tedavisi arasındaki gün sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır. Tedavi uyumu ilişkili faktörler, ikili ve çok değişkenli analizler ile araştırıldı.

Bulgular: Hastaların %70'inin tedavi uyumu yüksek olarak saptandı. Hasta ve hasta yakınlarında, depresyon ve anksiyete belirtileri ile kanser damgası, tedavi uyumu düşük olan grupta daha sık saptandı ($p<0,001$). Major depresif bozukluk tanısı alan kanser hastaları, tedavi uyumu düşük olan grupta daha sık saptandı ($p<0,001$). Çok değişkenli lineer regresyon analizine göre; KİTÖ-Toplum versiyonu skorundaki artışın, hastalardaki tedavi uyumsuzluğu için potansiyel risk faktörü olabileceği tespit edildi ($p=0,009$).

Sonuç: Yeni tanı kanser hastaları ve hasta yakınlarındaki anksiyete, depresyon ile kanser damgasının tedavi uyumunu olumsuz etkilediği görülmektedir. Hasta yakınlarındaki kanser damgasının, hastalardaki tedavi uyumsuzluğu için potansiyel risk faktörü olabileceği sonucuna varılmıştır. Kanser hastaları ve hasta yakınlarındaki psikososyal bozuklukların, multidisipliner bir yaklaşım ile uygun bir şekilde değerlendirilmesi ve tedavi edilmesi, tedavi uyumunu iyileştirerek, kanser tedavisinin etkinliğini artırabilir. Çalışmamızın, kanser hastalarında tedavi uyumunu etkileyen faktörler hakkında önemli bulgular içerdiğini ve tedavi uyumunu iyileştirmeye yönelik çok merkezli, geniş kapsamlı çalışmalara yol gösterici nitelikte olacağına inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Hasta yakını, Kanser, Kanser damgası, Tedavi uyumu

Hasta ve hasta yakınlarının anksiyete, depresyon, kanser damgası özellikleri ve tedavi uyumu ilişkisi

Değişkenler	Örneklem (n=50)	Tedavi uyumu yüksek (n=35)	Tedavi uyumu düşük (n=15)	P-değeri	RR (%95GA)*
Hasta n(%)					
Anksiyete Belirtileri	19(38)	4(11,4)	15(100)	<0,001	
Depresyon Belirtileri	19(38)	4(11,4)	15(100)	<0,001	
Kanser Damgası	20(40)	5(14,3)	15(100)	<0,001	

Psikiyatrik değerlendirme n(%)					
Major Depresif Bozukluk	13(26)	3(8,6)	10(66,7)	<0,001	5,692(2,390-13,557)
Anksiyete Bozukluğu	3(6)	1(2,9)	2(13,3)	0,211	
Uyku Bozuklukları	4(8)	2(5,7)	2(13,3)	0,574	
Normal	30(60)	29(82,9)	1(6,7)	<0,001	0,048(0,007-0,334)
Hasta Yakını n(%)					
Anksiyete Belirtileri	15(30)	5(14,3)	10(66,7)	<0,001	
Depresyon Belirtileri	14(28)	1(2,9)	13(86,7)	<0,001	
Kanser Damgası	14(28)	0(0)	14(93,3)	<0,001	

*Pearson ki-kare test, Fisher's Exact test. *Rölatif risk, düşük MPR değerli hastalarda hesaplanmıştır. RR: Rölatif Risk GA: Güven aralığı*

MPR değerlerine göre hasta ve hasta yakınlarının BAÖ, BDÖ ve KİTÖ ölçek puanları

Ölçekler	Tedavi uyumu yüksek (n=35)	Tedavi uyumu düşük (n=15)	P-değeri
Hasta			
BAÖ	5(0-25)	12(8-36)	<0,001
BDÖ	10(0-22)	19(17-35)	<0,001
KİTÖ-Hasta	2(1-3)	2,5(2,5-4)	<0,001
Hasta Yakını			
BAÖ	5(0-49)	11(0-44)	0,014
BDÖ	4(0-24)	19(1-45)	<0,001
KİTÖ-Toplum	2(1-2)	3(2-3,5)	<0,001

Bulgular medyan (min-maks) ile gösterilmiştir. Mann-Whitney U test.

Tedavi uyumu ile ilişkili faktörlerin çok değişkenli lineer regresyon analizi

Değişkenler	B	SH	%95 GA	β	p
BAÖ-Hasta	-,004	,002	-0,009 ile ,000	-,303	,058
BDÖ-Hasta	-,003	,002	-0,008 ile 0,002	-,213	,246
KİTÖ-Hasta	,018	,024	-0,031 ile 0,067	,105	,459
BDÖ-Hasta Yakını	-,002	,002	-0,006 ile 0,001	-,201	,152

BAÖ-Hasta Yakını	,001	,001	-0,002 ile 0,003	,058	,612
KİTÖ-Toplum	-,054	,020	-0,094 ile -0,014	-,365	,009

$R^2 = 0,613$ Adjusted $R^2 = 0,559$ $F=11,334$ BDÖ: Beck Depresyon Ölçeği, BAÖ: Beck Anksiyete Ölçeği, KİTÖ: Kanserle İlişkin Tutumları Ölçme. SH: Standart hata, GA: Güven aralığı Çok değişkenli analiz için model seçimi ikili değişken analizlerinden anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ ' ye ulaşan sürekli değişkenleri içermektedir.